

ERGENLER İÇİN SOSYAL KAYGI ÖLÇEĞİNİN (ESKÖ) GEÇERLİK VE GÜVENİRLİĞİNİN İNCELENMESİ

Arzu AYDIN*, Serap TEKİNSAV SÜTCÜ**

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı Ergenler için Sosyal Kaygı Ölçeği'nin (ESKÖ) Türk ergenler için psikometrik özelliklerinin incelenmesidir. ESKÖ, 18 maddeyi içeren üç alt ölçekten oluşmaktadır: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu (ODK), Genel Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyuma (G-SKHD) ve Yeni Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyuma (Y-SKHD). **Yöntem:** ESKÖ'nün psikometrik özellikleri 12-15 yaş arasında 1242 ergen (643 kız ve 599 erkek) üzerinde incelenmiştir. **Sonuçlar:** Bulgular ESKÖ'nün üç faktörlü yapısını desteklemektedir. Cronbach Alfa ve iki yarım güvenirlik katsayıları ölçeğin tümü ve alt ölçekleri için kabul edilebilir düzeydedir. ESKÖ'nün Çapa Çocuk ve Ergenler İçin Sosyal Fobi Ölçeği (ÇESFÖ) ve Çocuklar İçin Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri-Sürekli Kaygı Formu (ÇDSKE-SK) ile istatistiksel olarak ilişkili bulunması iyi bir yapı geçerliğine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca alt ölçekler arasında orta düzeyde bir korelasyon bulunmuştur. Kız ve erkek öğrencilerin ESKÖ puanları karşılaştırıldığında, kızların ODK alt ölçeğinden erkeklerin G-SKHD alt ölçeğinden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır. **Tartışma:** Bulgular ölçeğin Türk örnekleme için geçerlik ve güvenirliğinin tatmin edici olduğunu göstermiştir.

Anahtar sözcükler: Sosyal kaygı, ergen, ölçek, güvenirlik, geçerlik, faktör yapısı

SUMMARY: VALIDITY AND RELIABILITY OF SOCIAL ANXIETY SCALE FOR ADOLESCENTS (SAS-A)

Objective: The aim of the present study evaluate psychometric properties of the Social Anxiety for Adolescents (SAS-A) in Turkish sample. SAS-A consists of 18 items divided into 3 subscales: Fear of Negative Evaluation (FNE), General Social Avoidance and Distress (SAD-G) and Social Avoidance and Distress in New Situations (SAD-N). **Method:** The psychometric properties of SAS-A were examined on a sample of 1242 (643 girls, 599 boys) adolescents between 12-15 years of age. **Results:** Results replicated a three-factor structure for the SAS-A. Reliability estimates by Cronbach alpha and Split half coefficients were acceptable for the SAS-A subscales and total. The SAS-A demonstrated good construct validity, showing statistically significant relationships with other social phobia (ÇESFÖ) and trait anxiety (STAI-C-T) measures. In addition moderate interrelationship among the subscales were observed. The comparison of SAS-A scores between girls and boys showed significant differences on FNE and SAD-G subscales. Girls scored significantly higher than boys on the FNE whereas boys scored higher than girls on the SAD-G. **Discussion:** These findings suggest that the validity and the reliability of SAS-A were satisfactory for the Turkish elementary school sample.

Key Words: Social anxiety, adolescent, scale, reliability, validity, factor structure

GİRİŞ

Sosyal kaygı (sosyal fobi), utanmaktan, küçük düşmekten, sosyal ortamlarda başkaları tarafından olumsuz değerlendirilmekten yoğun şekilde korkma ve korkulan durumlardan kaçınma eğilimi ile tanımlanabilecek yaygın bir kaygı bozukluğudur (Amerikan Psikiyatri Birliği 1994).

Son yıllarda yapılan epidemiyolojik çalışmalarla bozukluğun hem çocuk ve ergenlerde hem de yetişkinlerde oldukça yaygın görüldüğünü düşündüren araştırma bulguları artmıştır (Beidel

ve Turner 1998). Çocuk ve ergenlerle ilgili yaygınlık çalışmalarında % 1.1 ile % 3.7 arasında değişen oranlardan söz edilmektedir (Benjamin ve ark.1990, Verhulst ve ark. 1997). Ülkemizde yapılan bir araştırmada ise ilköğretim 4-8. sınıflara devam eden çocuk ve ergenler üzerinde yaygınlık oranı %3.9 olarak belirlenmiştir (Demir 1997).

Bütün kaygı problemleri çocukların ve ailelerinin günlük işlevlerini ciddi düzeyde bozmaktadır. Sosyal kaygı belirtileri gösteren çocukların, yaşadıkları huzursuzluğun yanında okula devam etmede, akademik konularda, arkadaşlık kurma ve sürdürmede güçlükleri vardır. Ayrıca yapılan araştırmalarda sosyal kaygı ile birlikte depresyon, somatoform bozuk-

* Araş. Gör., Ege Üniv. Edebiyat Fak., Psikoloji Bölümü, İzmir.

** Öğr. Gör., Ege Üniv. Edebiyat Fak., Psikoloji Bölümü, İzmir.

luklar, intihar ve kaygıyı bastırma amacıyla alkol ve madde kötüye kullanımı gibi olumsuz sonuçların sık görüldüğü bildirilmektedir (Beidel ve ark. 1999, Essau ve ark. 1999, Stein ve Walker 2001).

Ciddi ve yaygın bir problem olmasına karşın sosyal kaygının, 1990'lı yıllardan önce hem toplum, hem de psikoloji ve psikiyatri tarafından yeterince önemsenmemiş olduğu dikkati çekmektedir. (Hudson ve Rapee 2000). Özellikle çocuk ve ergenlerde konunun ihmal edilmesinin nedenleri arasında, sosyal kaygısı olan çocukların dışa yönelik davranış problemleri gösteren çocuklar gibi yıkıcı davranışlarla başkalarına zarar vermiyor olmaları, sosyal ortamlarda geriplanda ve genellikle sessiz kalmayı tercih etmelerinin "ağır başlılık" denilerek sosyal onay görmesi ve sosyal kaygının doğasında var olan utangaçlık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma nedeniyle bireylerin yardım aramaktan kaçınmaları sayılabilir. Bunların dışında yakın zamana kadar konuyla ilgili araştırmaların sınırlılığı, sosyal kaygının çocuklara özgü belirtilerinin DSM-IV'ten önce açıklık kazanmamış olmasına (Beidel ve Turner 1998) ve bu bozukluğu değerlendirmeye yönelik araçların azlığına (La Greca ve Stone 1993) bağlanabilir.

Çocuk ve Ergenlerde Sosyal Kaygının Değerlendirilmesi

Çocuk ve ergenlerde sosyal kaygıyı değerlendirmek için; yapılandırılmış ya da yarı yapılandırılmış görüşmelerden, gözleme dayalı değerlendirmelerden ve öz bildirim ölçeklerinden yararlanılmaktadır (Heimberg 2003). Sosyal kaygısı olan çocuk ve ergenlerden yaşadıkları olumsuz değerlendirilme korkusu, tanıdık olmayan kişilerle etkileşimden huzursuzluk duyma ve kaçınma davranışları nedeniyle, yapılandırılmış görüşme yoluyla bilgi almak zor olabilmektedir. Bu nedenle öz bildirime dayalı ölçeklerden yararlanmak değerlendirmede önemli bir yöntemdir. Her ne kadar değerlendirme araçları bir klinik görüşmenin yerini almasa ve tanı koyma amacıyla kullanılamasa da, büyük grupları tarama, tanısal kararı destekleme, araştırma ve tedavi planını oluşturma amacıyla bu araçlara sıklıkla başvurulmaktadır (Johnson ve ark. 2006).

Çocuklarda sosyal korkuları değerlendirmek amacıyla ilk ölçek çalışmasını La Greca ve

arkadaşları (1988) gerçekleştirmişlerdir. Çocuklar İçin Sosyal Kaygı Ölçeği- ÇSKÖ (Social Anxiety Scale for Children-SASC) olarak bilinen bu ilk ölçek iki alt boyuttan oluşan bir araçtır. Maddeleri, çocuklar için geliştirilmiş kaygı ölçeklerindeki sosyal durumlarla ilgili maddelerden seçilmiştir. Bu maddeler sosyal kaygıda olduğu varsayılan üç bileşene dayanmaktadır: Olumsuz değerlendirilme korkusu, sosyal kaçınma ve sosyal huzursuzluk duyma. İlk maddeler 10 psikolog ve çocuklarda sosyal ilişkiler konusunda çalışan lisansüstü öğrenciler tarafından hazırlanmıştır. Daha sonra yine aynı araştırmacılar tarafından her bir madde için ayrı ayrı sosyal kaygı için iyi bir belirleyici değil (1) ve sosyal kaygı için çok iyi bir belirleyici (5) şeklinde 5'li likert tipi bir değerlendirme yapılmıştır. Sonuçta (m 4.0) yüksek puanlama oranına sahip olan maddeler belirlenmiştir. 10 maddeden oluşan ölçek, yaşlıların olumsuz değerlendirmelerine ilişkin korku ve endişeyi yansıtan "olumsuz değerlendirilme korkusu" (6 madde) ve yaşlılardan kaçınma ve sosyal olarak ketlenmeye işaret eden "sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma" (4 madde) olmak üzere iki alt boyutu içermektedir. Bu ölçeğin 2-6. sınıf çocuklarını kapsayan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları oldukça tatmin edici sonuçlar verdiği bildirilmiştir.

ÇSKÖ'nin psikometrik özelliklerine dair ümit verici sonuçlara ulaşmakla birlikte daha detaylandırılması gerektiği fikrine de varılmıştır. Ölçeğin dört maddeden oluşan sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma alt boyutunda yer alan maddelerden üçünün yeni ya da tanıdık olmayan yaşlılara ilişkin sosyal kaçınma ve ketlenmeyi içermesi bir sınırlılık olarak kabul edilmiştir. DSM III-R (Amerikan Psikiyatri Birliği 1987) tanı sınıflamasına göre, sosyal kaygıya özgü sosyal kaçınma ve ketlenmenin tanıdık insanların yanında bile yaşanıyor olması ölçütü de dikkate alınarak ölçeğin sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma alt boyutuna madde eklenmesine karar verilmiştir. Genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duymaya işaret eden maddelerin de eklenmesiyle ölçeğin SASC-R olarak bilinen gözden geçirilmiş formu oluşturulmuştur. Bu haliyle sözü edilen eksiklik giderilerek çocuklarda sosyal kaçınma ve ketlenmenin doğası üzerine daha doğru bir kavramsal ayırım yapıldığı düşünülmüştür (La Greca ve Stone 1993).

ÇSKÖ'nün gözden geçirilmiş formu (ÇSKÖ-R) yazında kısaca SAS-R olarak bilinen 22 maddelik bir ölçektir. Bunlardan 18'i ölçek maddesi olup, geriye kalan 4 madde ise puanlamaya katılmayan "kitap okumayı severim", "spor yapmaktan hoşlanırım" gibi farklı konulardan seçilmiş maddelerdir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği normal ve klinik örneklemeler üzerinde yapılan çalışmalarla desteklenmiştir (Ginsburg ve ark. 1998, La Greca ve Stone 1993).

Çocuklar için geliştirilen ÇSKÖ-R; "diğer çocuklar" yerine "yaşıtlarım", "oyun oynamak" yerine "bir şeyler yapmak" şeklinde küçük sözcük değişiklikleri yapılarak ergenlere uyarlanmış ve bu forma Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği-ESKÖ (Social Anxiety Scale for Adolescents-SAS-A) adı verilmiştir. (La Greca ve Lopez 1998). ESKÖ, çocuk formunda olduğu gibi 4'ü ilişkisiz olmak üzere 22 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin yine çocuk formunda olduğu gibi üç faktörlü bir yapıya sahip olduğu çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur (Garcia-Lopez ve ark. 2001, Inderbitzen-Nolan ve Walters 2000). Faktör analizleriyle de desteklenen bu alt ölçekler, Olumsuz Değerlendirilme Korkusu (ODK), Genel Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyuma (G-SKHD) ve Yeni Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyumadır (Y-SKHD).

ESKÖ'nün geçerlik ve güvenilirliğini belirlemek için ergenler üzerinde yapılan çalışmaların bazılarında yaş aralığının geniş (12-18) tutulduğu bazılarında ise daha dar olduğu (15-18) görülmüştür. Bu çalışmalarda ölçeğin iç tutarlılığının .66 ile .91 arasında değiştiği bulunmuştur (Inderbitzen-Nolan ve Walters 2000, La Greca ve Lopez 1998, La Greca 1999, Storch ve ark. 2004). ESKÖ'nün alt ölçekleri arasında ise, .52 ile .71 arasında değişen korelasyon katsayıları bildirilmiştir (Garcia-Lopez ve ark. 2001, Inderbitzen-Nolan ve Walters 2000, La Greca ve Lopez 1998, Storch ve ark. 2004).

ESKÖ'nün benzer problemi ölçen başka ölçeklerle korelasyonlarına ilişkin olarak, RCMAS (Revised Children's Manifest Anxiety Scale) olarak bilinen kaygı ölçeğiyle (.58), SPAI olarak kısaltılan (Social Phobia and Anxiety Inventory) sosyal kaygı ölçeğinin sosyal fobi alt ölçeği ile (.73) ve aynı ölçeğin çocuk formu ile (.76-.79) korelasyonlarının tatmin edici olduğu bildiril-

miştir (Garcia-Lopez ve ark. 2001, Inderbitzen-Nolan ve Walters 2000, Inderbitzen-Nolan ve ark. 2004, Storch ve ark. 2004).

Tüm bu çalışmalar incelendiğinde ESKÖ'nün hem bir klinik değerlendirme hem de araştırma aracı olarak yaygın biçimde kullanılan ve güçlü psikometrik özelliklere sahip bir ölçek olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmanın amacı ESKÖ'nün 12-15 yaş arasındaki Türk ergenler için psikometrik özelliklerinin incelenmesidir.

YÖNTEM

Örneklem

Araştırma İzmir'de farklı sosyoekonomik düzeyleri temsil eden 7 farklı ilköğretim okulunun ikinci kademe öğrencileri ile yürütülmüştür. Toplam 1242 öğrenciden oluşan örneklemin yaş aralığı 12-15 olup ortalaması 12.81'dir. Kız öğrenci sayısı 643 (% 51.8), erkek öğrenci sayısı 599 (% 48.2) dur.

Veri Toplama Araçları

Çapa Çocuk ve Ergenler için Sosyal Fobi Ölçeği (ÇESFÖ)

Demir (1997) tarafından 10 yaş ve üzeri çocuk ve ergenlerin sosyal fobi düzeyini belirlemek amacıyla geliştirilmiş 25 maddelik likert tipi bir kendini değerlendirme aracıdır. Ölçek maddeleri, bir kısmı doğrudan okul ve sınıf ortamındaki durumlar olmak üzere sosyal fobiye yol açabilecek çeşitli durumları ve bunlara verilen tepkileri içermektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar sosyal fobi belirtilerinin fazlalığına işaret etmektedir. Ölçeğin yazar tarafından bildirilen güvenilirlik katsayısı (Cronbach = .82) oldukça yüksektir.

Çocuklar için Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri (ÇDSKE)

Orijinal adı "State-Trait Anxiety Inventory for Children" (STAI-C) olan ölçek Spielberger ve arkadaşları (1970) tarafından geliştirilmiştir. Bu araç 20 maddelik iki ayrı bölümden oluşmaktadır: Durumluk kaygı ölçeği ve sürekli kaygı ölçeği. Çalışmada ölçeğin yalnızca sürekli kaygıyı değerlendiren bölümü kullanılmıştır. Ölçek uygulanırken, çeşitli kaygı belirtilerini

içeren her madde için çocuklardan, bu durumun yaşanma sıklığına göre 1, 2 veya 3 puanlarından birini işaretlemeleri istenir. Ölçekten alınan yüksek puanlar sürekli kaygının yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğin Türkiye için geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Özusta (1995) tarafından yapılmıştır.

Demografik Bilgi Formu

Öğrencilere ölçeklerin yanı sıra, eğitim gördüğü okul, sınıfı, yaşı, cinsiyeti, kendi değerlendirmesine göre ailesinin ekonomik durumu (düşük, orta, iyi) ve kaç tane yakın arkadaşının olduğu gibi soruları içeren bir bilgi formu verilmiştir. Çalışmada çocukların sosyoekonomik düzeylerini belirlemek için, ailelerinin aylık gelir düzeyinin sorulmamasının nedeni bu yaşta çocukların bir kısmının anne-babasının aldığı maaşa ilişkin bir fikrinin olmadığı yönündeki deneyimlerdir.

İşlem

Uyarlama çalışmasının başında ESKÖ, klinik psikoloji alanında uzman üç akademisyen ve bir İngiliz dil bilimi uzmanı tarafından ayrı ayrı Türkçe'ye çevrilmiş, maddeler karşılaştırılarak ölçeğin son şekline karar verildikten sonra uygulamaya başlanmıştır.

Ölçekler öğrencilere sınıflarında uygulanmıştır. Araştırmacılar uygulamaya başlamadan önce çalışmanın amacına ilişkin kısa bir açıklama yapmışlar ardından ölçeklerin uygulanması sırasında nelere dikkat etmeleri gerektiğini anlatmışlardır. Ayrıca uygulama sırasında öğrencilerin olası sorularını yanıtlamak için sınıflarda bulunmuşlardır. Uygulama yaklaşık 30 - 35 dakika sürmüştür.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizi "SPSS 10.0" istatistik programı

Tablo 1 : Çeşitli Sosyodemografik Değişkenlere Göre ESKÖ Puanlarının Karşılaştırılması

Cinsiyet					
Ölçek	Kız (643)	Erkek (599)	F		
ESKÖ (toplam)	43.59±12.45	42.58±12.22	2.05		
ODK	20.62±6.68	19.36±6.50	11.19**		
Y-SKHD	15.55±4.78	15.37±4.69	0.42		
G-SKHD	7.43±3.15	7.85±3.21	5.46**		
Yaş					
Ölçek	12 yaş (443)	13 yaş (618)	14 yaş (146)	15 yaş (35)	F
ESKÖ (toplam)	43.12±12.46	42.79±12.13	44.31±12.74	43.34±12.97	0.60
ODK	20.20±6.78	19.77±6.43	20.58±6.97	19.57±6.30	0.80
Y-SKHD	15.31±4.74	15.48±4.73	15.86±4.73	15.40±5.03	0.50
G-SKHD	7.61±3.22	7.54±3.16	7.88±3.01	8.37±3.82	1.10
Sosyoekonomik Düzey					
Ölçek	Düşük (215)	Orta (640)	İyi (387)	F	
ESKÖ (toplam)	46.88±12.15 ^a	43.42±12.09 ^b	40.47±12.28 ^c	19.71*	
ODK	21.39±6.70 ^a	20.17±6.43 ^b	18.99±6.73 ^c	9.51*	
Y-SKHD	16.90±4.56 ^a	15.53±4.79 ^b	14.55±4.54 ^c	17.57*	
G-SKHD	8.60±3.46 ^a	7.33±3.14 ^b	6.93±2.93 ^c	20.48*	

ESKÖ: Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği, ODK: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu, Y-SKHD: Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyuma, G-SKHD: Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyuma a,b,c.. Tukey testi ile alt grup karşılaştırmaları yapılmıştır. Farklı harfle temsil edilen ortalamalar arasında p<0.05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı fark vardır.

*p=0.000 **p<0.05

kullanılarak yapılmıştır. Cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik düzey, arkadaş sayısı gibi sosyo-demografik değişkenler için tek yönlü varyans analizleri yapılmıştır. Çoklu karşılaştırmalar için ise Tukey analizi kullanılmıştır. Yapı geçerliğini belirlemek amacıyla "varimaks" eksen döndürme yöntemine göre temel bileşenler faktör analizi

yapılmıştır. ESKÖ'nün başka ölçeklerle ve kendi alt ölçekleri arasındaki ilişkiler korelasyon analizi ile araştırılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığı için Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı hesaplanmış yarıya bölme güvenilirliği ise Guttman Split-half analizi ile değerlendirilmiştir. Tüm analizlerde anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir.

Tablo 2 : ESKÖ Maddelerinin Faktör Yükleri

Maddeler	1. Faktör	2. Faktör	3. Faktör
ODK			
6. Yaşıtlarımın arkamdan benim hakkımda konuştuklarını düşünürüm.	.58	.25	
8. Başkalarının benim için ne düşündüğünden endişelenirim.	.77		.18
9. Başkalarının benden hoşlanmayacağından korkarım.	.73	.11	.24
12. Başkalarının benim hakkımda ne söyleyeceğinden endişelenirim.	.78	.14	.22
14. Başkalarının benden hoşlanmayacağından endişelenirim	.74	.19	.24
17. Başkalarının benimle dalga geçtiğini düşünürüm.	.59	.33	.11
18. Birisiyle tartışmaya girersem onun benden hoşlanmayacağından endişe ederim.	.47	.31	.24
G-SKHD			
15. Bir grup insanla beraberken durgunumdur.	.11	.54	.25
19. Hayır derler diye başkalarına benimle bir şeyler yapmayı teklif etmeye çekinirim.	.23	.65	.17
20. Bazı insanların yanımdayken tedirgin olurum.	.31	.45*	.34
21. İyi tanıdığım yaşlıtlarımın yanımdayken bile utanırım.	.12	.72	
22. Başkalarından benimle bir şeyler yapmalarını istemek bana çok zor gelir.	.22	.68	.14
Y-SKHD			
1. Başkalarının önünde yeni bir şeyler yapmaya çekinirim.		.30	.50
3. Bana satışılmasından tedirgin olurum.	.33	-.12	.54**
4. Tanımadığım insanların yanında utanırım.	.16	.21	.69
5. Sadece çok iyi tanıdığım insanlarla konuşurum.		.16	.56
10. Çok iyi tanımadığım yaşlıtlarımla konuşurken heyecanlanırım.	.29	.38	.40
13. Yeni insanlarla tanışırken tedirgin olurum.	.28	.31	.53
Açıklanan varyans	%20.6	%14.8	%12.6

* Bu madde orijinal formda Y-SKHD alt ölçeğinde yer almaktadır.

** Bu madde orijinal formda ODK alt ölçeğinde yer almaktadır.

BULGULAR

Sosyodemografik Değişkenlere İlişkin Karşılaştırmalar

ESKÖ'nün geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin analizlere geçmeden önce, cinsiyet, yaş ve sosyo-ekonomik düzey gibi temel sosyo-demografik değişkenlerin ESKÖ puanlarına etkisi tek yönlü varyans analizleriyle incelenmiş, sonuçlar Tablo 1'de verilmiştir. Tablo 1'e bakıldığında kız ve erkeklerin ODK [F(1,1240)=11.19 p=0.001] ve G-SKHD [F(1,1240)=5.46 p=0.02] alt ölçeği puanlarında farklılaşma olduğu görülmektedir. Sonuçlar ODK alt ölçeğinde kızların, G-SKHD alt ölçeğinde ise erkeklerin anlamlı şekilde daha yüksek puanlar aldığına işaret etmektedir. Ancak kız ve erkek öğrencilerin ESKÖ'den aldıkları toplam puan [F(1,1240)=2.05 p>0.05] ve Y-SKHD alt ölçeği puanı [F(1,1240)=0.42 p>0.05] açısından birbirlerinden farklılaşmadıkları görülmüştür.

Yaş değişkeni için varyans analizleri yapıldığında, farklı yaşlardaki öğrencilerin ESKÖ'nün toplamından [F(3,1238)=0.60 p>0.05], ODK [F(3,1238)=0.80 p>0.05], Y-SKHD [F(3,1238)=0.50 p>0.05] ve G-SKHD [F(3,1238)=1.10 p>0.05] alt ölçeklerinden aldıkları puanların birbirinden farklılaşmadığı bulunmuştur.

Sosyoekonomik düzey ile ilgili bulgulara bakıldığında, SED'in ESKÖ toplam puanında [F(3,1238)=19.71 p=0.000], ODK alt ölçeğinde [F(3,1238)=9.51 p=0.000], Y-SKHD alt ölçeğinde [F(3,1238)=17.57 p=0.000] ve G-SKHD alt ölçeğinde [F(3,1238)=20.48 p=0.000] anlamlı farklılaşma yarattığı bulunmuştur. Yapılan

Tukey çoklu karşılaştırmalar testine göre, SED yükseldikçe EASÖ'nin her bir alt ölçeğinden ve toplamından alınan puanlar düşmektedir.

Geçerliğe İlişkin Bulgular

ESKÖ'nün 18 maddesine 'varimaks' eksen döndürme yöntemine göre temel bileşenler faktör analizi yapılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda toplam varyansın % 48'ini karşılayan 3 faktör bulunmuştur. Elde edilen bu sonuç ölçeğin 3 boyutlu yapısına oldukça uygundur. Tablo 2'ye bakıldığında faktörlerin içerdiği maddelerin de ölçeğin alt ölçeklerini neredeyse aynen yansıttığı görülmektedir. Sadece iki madde (3 ve 20) ölçeğin orijinal boyutlarından farklı faktörlerde yer almıştır. İlk faktör (7 madde) ODK alt ölçeğinin maddelerinden oluşmaktadır ancak ODK alt ölçeğinin bir maddesi (3. madde), 3. faktörde yer almıştır. 3. maddeye bakıldığında, en yüksek faktör yükünü 3. faktörden almasına karşın, 1. faktörden aldığı yükün de .30'un üstünde olduğu görülmektedir. 2. faktör G-SKHD alt ölçeğinin maddelerinin tümünü içermektedir, ayrıca bu faktörde Y-SKHD'ya ait bir madde (20.madde) bulunmaktadır. Tablo 2'ye bakıldığında 20. maddenin her üç faktörden de .30'un üzerinde yük aldığı görülmektedir. 3. faktör ise, 3. madde hariç G-SKHD alt ölçeğinin maddelerini içermektedir.

ESKÖ'nün alt ölçeklerinin birbirleriyle ve dışsal birer kriter olarak ÇESFÖ ve ÇDSKE'nin sürekli kaygı ölçeğiyle ilişkilerini değerlendirmek için korelasyon analizi kullanılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen korelasyon katsayıları Tablo 3'de verilmiştir. Tablo 3'de görüldüğü gibi ESKÖ'nün alt ölçeklerinin birbirleriyle ve

Tablo 3 : ESKÖ Alt Ölçekleri ile ÇESFÖ ve ÇDSKE Sürekli Kaygı Formu Arasındaki Korelasyon Katsayıları

Ölçekler	ESKÖ	ODK	Y-SKHD	G-SKHD	ÇESFÖ	ÇDSKE (sürekli)
ESKÖ (toplam)	-	.89*	.85*	.75*	.75*	.66*
ODK		-	.59*	.51*	.63*	.61*
Y-SKHD			-	.59*	.65*	.53*
G-SKHD				-	.65*	.52*
ÇESFÖ					-	.77*
ÇDSKE (sürekli)						-

p* < 0.01

Tablo 4 : Yakın Arkadaş Sayısına Göre ESKÖ Puanlarının Karşılaştırılması

Ölçek	Yakın Arkadaş Sayısı				
	Hiç (26)	Sadece bir (96)	İki-üç (334)	Dört ve üstü (786)	F
ESKÖ (Toplam)	52.38±13.61 ^a	48.97±13.42 ^a	43.05±11.56 ^b	42.10±12.18 ^b	14.30*
ODK	24.85±7.10 ^a	22.52±6.80 ^a	20.07±6.43 ^b	19.51±6.53 ^b	10.94*
Y-SKHD	17.77±5.14 ^a	17.53±4.99 ^a	15.41±4.57 ^b	15.16±4.69 ^b	9.45*
G-(SKHD)	9.77±4.00 ^a	8.92±3.50 ^a	7.57±2.99 ^b	7.43±3.14 ^b	10.48*

ESKÖ: Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği, ODK: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu, Y-SKHD: Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma, G-SKHD: Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma a,b,c. Tukey testi ile alt grup karşılaştırmaları yapılmıştır. Farklı harfle temsil edilen ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır.

*p=0.000

ölçeğin toplam puanıyla korelasyonları istatistiksel olarak 0.01 düzeyinde anlamlıdır. En yüksek korelasyon katsayısı (.89) ODK alt ölçeği ile ESKÖ'nün toplamı arasında ve en düşük korelasyon katsayısı (.51) G-SKHD ile ODK alt ölçekleri arasındadır.

Ölçeğin sosyal kaygıyı ölçen bir başka araç olan ÇESFÖ ve sürekli kaygıyı ölçen ÇDSKE sürekli kaygı formu ile korelasyonlarının da istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. En yüksek korelasyon katsayıları her iki ölçeğin toplam puanı ile ESKÖ'nün toplam puanı arasındadır. Korelasyon katsayıları ise, sosyal kaygıyı değerlendiren ÇESFÖ ile .75 ve ÇDSKE'nin sürekli kaygı ölçeğiyle .66'dır.

Sosyal kaygı problemi olan bireylerin akran ilişkilerinin sınırlı olduğu ve çok fazla yakın arkadaşına sahip olmadıkları bilindiği için, ölçeğin geçerliği incelenirken öğrencilerin yakın arkadaş sayısının bir dış ölçüt olarak kabul edilebileceği düşünülmüştür. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları yakın arkadaş sayısının ESKÖ toplam puanında [F(3,1238)=14.30 p=0.000], ODK[F(3,1238)=10.94 p=0.000], Y-SKHD [F(3,1238)=9.45 p=0.000] ve G-SKHD [F(3,1238)=10.48 p=0.000] alt ölçeklerinde anlamlı farklılaşmaya neden olduğunu göstermiştir. Tablo 4'de görüldüğü gibi Tukey çoklu karşılaştırmalar testine göre, hiç arkadaşı olmayan ya da tek bir yakın arkadaşı olan öğrencilerin 2 ve daha fazla yakın arkadaşı olanlara kıyasla ESKÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden anlamlı biçimde daha yüksek puanlar

aldıkları bulunmuştur. Bir başka deyişle hiç yakın arkadaşı olmayan ya da tek bir yakın arkadaşı olan öğrencilerin sosyal kaygı düzeyleri iki ve daha fazla yakın arkadaşı olanlara kıyasla anlamlı biçimde daha yüksektir.

Güvenirlige İlişkin Bulgular

Ölçeğin güvenilirlik düzeyini belirlemek amacıyla ölçeğin her bir alt testinin ve tümünün Cronbach Alfa iç tutarlılık ve iki yarım güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Güvenilirlik katsayıları Tablo 5'te verilmiştir bakıldığında ESKÖ'nün tamamının en yüksek Cronbach Alfa katsayısına (.88), buna karşılık 4 maddeden oluşan G-SKHD alt ölçeğinin en düşük katsayıya (.68) sahip olduğu görülmektedir. En yüksek iki yarım güvenilirlik katsayısının (.85) ise ölçeğin tamamına ve ODK alt ölçeğine, en düşük katsayının da (.67) Y-SKHD alt ölçeğine ait olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5 : ESKÖ'nün Tümü ve Alt Ölçekleri İçin Güvenirlilik Katsayıları

Ölçekler	Cronbach Alfa	İki Yarım Güvenirliliği
ESKÖ (toplam)	.88	.85
ODK	.83	.85
Y-SKHD	.71	.67
G-SKHD	.68	.71

TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı SAS-A olarak bilinen Ergenler için Sosyal Kaygı Ölçeğini dilimize kazandırarak, Türk ortaokul öğrencilerinde psikometrik özelliklerini araştırmaktır. ESKÖ'nün güçlü psikometrik özellikleri nedeniyle araştırmacıların ve terapi etkililiğini değerlendirmek isteyen klinisyenlerin sıkça kullandıkları bir araç olması bu çalışmanın yapılmasında belirleyici olmuştur. Çalışma kapsamında ölçeğin geçerliğini, güvenilirliğini ve faktör yapısını belirlemeye yönelik analizlerin yanı sıra çeşitli sosyodemografik değişkenlerin ölçek puanlarına etkisini değerlendiren analizler yapılmıştır.

Sosyal kaygı konusunda yapılan bazı çalışmalarda cinsiyetler arasında bir farklılaşma olmadığı vurgulanırken, kimi çalışmalarda ise kızların anlamlı şekilde daha yüksek ölçek puanları elde ettikleri ve yine kızların erkeklerden daha yüksek tanı alma oranına sahip oldukları ortaya konmuştur (Beidel ve ark 1999, Compton ve ark. 2000, Demir 1997, Essau ve ark. 1999). ESKÖ'nün kullanıldığı çalışmalarda La Greca ve Lopez (1998) kızların erkeklerden anlamlı biçimde daha yüksek puanlar aldığını, buna karşılık Garcia-Lopez ve arkadaşları (2001) ESKÖ toplam puanında cinsiyet açısından bir farklılaşma olmadığını bildirmişlerdir. Yapılan çalışmada ise, kızların ortalamaları erkeklere oranla biraz daha yüksek olmasına karşın, farklılığı istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Sosyal kaygı ile ilgili yaygınlık çalışmalarına bakıldığında alt sosyoekonomik düzeyden yetişkinlerde yaygınlık oranının daha yüksek olduğu görülmüştür. (Schneier ve ark. 1992). Bu konuda çocuk ve ergenlerle yürütülmüş pek fazla çalışma bulunmamakla birlikte, Demir'in (1997) ülkemizde yaptığı bir yaygınlık çalışmasında benzer bir sonuçtan söz edilmiştir. Sözü edilen bulgulara paralel olarak bu çalışmada da sosyoekonomik düzey düştükçe ESKÖ toplam ve alt ölçek puanlarının anlamlı biçimde arttığı bulunmuştur. Bilindiği gibi sosyal kaygısı olan bireyler sosyal ortamlara yönelik kaçınma ve huzursuzluk yaşadıkları için davranışçı tedavilerde maruz bırakma, tedavinin temel bileşeni olarak öne çıkmaktadır. Ailelerin de çocuklarında problemi fark ettiklerinde benzer şekilde onları daha fazla sosyal uyarana maruz bırakmaya çalıştıkları düşünülmektedir. Bunun-

la birlikte yüksek SED'den ailelerin, çocuklarına daha fazla sosyal olanak (sanatsal ve sportif etkinlikler, kurslar gibi) sunabilmelerinin, bu çocuklarda sosyal kaygı düzeyinin daha düşük olmasına neden olduğu tahmin edilmektedir.

ESKÖ'nün faktör yapısına ilişkin ilk bulgular ölçeği ergenlere uyarlayan La Greca ve Lopez (1998) tarafından bildirilmiştir. Araştırmacılar ölçeğin, gözden geçirilmiş çocuk formuyla (SASC-R) aynı faktör yapısına sahip olduğunu bulmuşlardır. Daha sonra Inderbitzen-Nolan ve Walters (2000) tarafından yapılan çalışma da ölçeğin 3 faktörlü yapısını desteklemiş ve tüm maddelerin orijinal ölçekte buldukları faktörlerde yer aldığı görülmüştür. Bununla birlikte Myers ve arkadaşlarının (2002) çalışmalarında, 3 faktörlü yapı desteklenmesine karşın, üç madde orijinal boyuttan farklı faktörde yer almış ve bir madde hiçbir faktörden .30'un üstünde yük almamıştır. Bu çalışmada ESKÖ'nün yapı geçerliğini incelemek amacıyla varimax eksen döndürme yöntemi kullanılarak faktör analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ölçeğin orijinalinde varolan üç faktörlü yapısı desteklenmiştir. Sadece iki madde (3. ve 20. madde) orijinal ölçekte ait oldukları boyut dışındaki faktörlerden daha yüksek yük almıştır. Ancak bu maddeler ait olmaları gereken faktörlerden de .30'un üzerinde yük aldıkları için, ölçeğin orijinal faktör yapısının bu örneklem için de geçerli olduğu söylenebilir.

Yapı geçerliğini değerlendirmeye yönelik bir başka yol olarak ölçeğin alt ölçeklerinin birbirleriyle ve toplam puanla korelasyonları incelenmiştir. Her bir alt ölçeğin toplam puanla korelasyonları oldukça yüksek, birbirleriyle korelasyonları ise orta düzeyde bulunmuştur. Daha önce yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar bildirilmiştir (Garcia-Lopez ve ark. 2001, La Greca ve Lopez 1998, Storch ve ark 2004).

ESKÖ'nün ölçüt geçerliğini belirleyebilmek için iki ayrı ölçekten yararlanılmıştır. Bunlardan biri daha önce ülkemizde geliştirilmiş olan ÇESFÖ, diğeri ise ÇDSKE'nin sürekli kaygı formudur. Bu iki ölçek ile ESKÖ'nün korelasyonları sırasıyla .75 ve .66 olarak bulunmuştur. Bu bulgular yazında ESKÖ'nün kaygı ve sosyal kaygı ölçekleriyle ilişkisini inceleyen çalışmalarla paralellik göstermektedir. Garcia-Lopez ve arkadaşlarının (2001) çalışmasında ölçeğin bir başka sosyal

kaygı ölçeği olan SPAI ile (.73) , Inderbitzen-Nolan ve Walters'ın çalışmalarında (2000) ise RCMAS olarak bilinen anksiyete ölçeğiyle (.58) ilişkisi incelenmiştir. Ölçeğin sosyal kaygıyı değerlendiren bir başka ölçekle korelasyonunun sürekli kaygıyı değerlendiren bir ölçekle korelasyonuna oranla daha yüksek olması önceki çalışmalarla da desteklenen ve beklenen bir bulgudur. Elde edilen sonuçlar ESKÖ'nün ölçüt geçerliği açısından memnuniyet vericidir.

Ergenin sahip olduğu yakın arkadaş sayısının sosyal kaygı ile ilişkili olabileceği düşünüldüğünden, bu değişken ölçüt geçerliğini desteklemek amacıyla kullanılmıştır. Yakın arkadaşlık ergenin kişiler arası işlevselliğinin önemli bir göstergesidir (La Greca ve Lopez 1998). Ancak sosyal kaygısı olan ergenlerin arkadaş ilişkileri üzerine az sayıda çalışma yapılmıştır (Vernberg ve ark. 1992). Bunlardan sadece birinde yakın arkadaş sayısı ile sosyal kaygı arasındaki ilişki incelenmiştir (La Greca ve Lopez 1998). Sözü geçen çalışmada sosyal kaygı ile yakın arkadaş sayısı arasında beklendiği gibi ters yönlü bir ilişki bulunmuş ve bu ilişkinin kızlarda daha güçlü olduğu bildirilmiştir. Bu çalışmada da benzer biçimde hiç yakın arkadaşı olmayan ya da tek bir yakın arkadaşı olan ergenlerin sosyal kaygı puanları iki ve daha fazla yakın arkadaşı olanlara kıyasla anlamlı biçimde yüksek bulunmuştur. Bunun ölçeğin ölçüt geçerliğini destekleyen bir bulgu olduğu söylenebilir. Ancak bilginin ergenlerin kendi bildirimlerine dayandığı unutulmamalı ve bulgu dikkatle yorumlanmalıdır.

Ölçeğin güvenilirlik analizi sonuçlarına gelince; elde edilen Cronbach Alfa ve iki yarım güvenilirlik sonuçları ESKÖ'nün oldukça iyi iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin tümü için elde edilen Cronbach Alfa ve İki yarım güvenilirliği sırasıyla .88 ve .85 olarak saptanmıştır. Alt ölçekler için yinelenen analizlerde en düşük Cronbach Alfa katsayısı G-SKHD alt ölçeğinden (.68), en düşük iki yarım güvenilirlik katsayısı ise Y-SKHD alt ölçeğinden (.67) elde edilmiştir. Bu sonuçlar daha önce yapılan çalışmalarla benzerlik göstermektedir (La Greca 1999, Inderbitzen-Nolan ve Walters 2000).

Sonuç olarak yapılan tüm analizler dikkate alındığında ESKÖ'nün Türkiye'deki ortaokul öğrencileri için sosyal kaygıyı değerlendirmede

geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu anlaşılmıştır. Çalışmanın örnekleme 12-15 yaş arası ilköğretim ikinci kademe öğrencilerini kapsamaktadır. Bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda daha büyük yaş gruplarıyla ve klinik örnekleme çalışılmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Özellikle ölçeğin faktör yapısının klinik grupla değerlendirilmesi ölçeği daha değerli kılacaktır. Tüm öz bildirim ölçeklerinde olduğu gibi ESKÖ'nün klinik gözlem ve görüşmelere katkı sağlayacak bir araç olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Amerikan Psikiyatri Birliği (1987) *Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı, gözden geçirilmiş üçüncü baskı (DSM-III-R)* (Çev.ed.: E Köroğlu) Hekimler Yayın Birliği, Ankara.

Amerikan Psikiyatri Birliği (1994) *Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı, dördüncü baskı (DSM-IV)* (Çev.ed.: E Köroğlu) Hekimler Yayın Birliği, Ankara.

Beidel DC, Turner SM (1998) *Shy Children, Phobic Adults: The Nature And Treatment Of Social Phobia.* Washington DC: American Psychological Association.

Beidel DC, Turner SM, Morris TL (1999) *Psychopathology of childhood social phobia. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry 38:643-650.*

Benjamin RS, Costello EJ, Warren M (1990) *Anxiety disorders in a pediatric sample. J Anxiety Disord 4:293-316.*

Compton SN, Nelson AH, March JS (2000) *Social phobia and separation anxiety symptoms in community and clinical samples of children and adolescents. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry 39:1040-1046.*

Demir T (1997) *Çocuk ve ergenlerde sosyal fobi: Epidemiyolojik bir çalışma. Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Ana Bilim Dalı.*

Essau CA, Conradt J, Petermann F (1999) *Frequency and comorbidity of social phobia and social fears in adolescents. Behav Res Ther 37:831-843.*

Garcia-Lopez LJ, Olivares J, Hidalgo MD ve ark. (2001) *Psychometric properties of the Social Phobia and Anxiety Inventory, The Social Anxiety Scale for adolescents, The Fear of Negative Evaluation Scale, and The Social Avoidance and Distress Scale in an adolescent Spanish-speaking sample. J Psychopath Behav Assess 23:51-59.*

Ginsburg G, La Greca AM, Silverman WS (1998) *Social anxiety in children with anxiety disorders: Relation with social and emotional functioning. J Abnorm Psychol 26:175-185.*

AYDIN VE TEKİNSAV SÜTCÜ

Heimberg RG (2003) Editorial: Assessment and diagnosis of social phobia in the clinic and the community. *Psychol Med* 33:583-588.

Hudson JL, Rapee RM (2000) The origins of social phobia. *Behav Modif* 24:102-129.

Inderbitzen-Nolan H, Davies CA, McKeon ND (2004) Investigating the construct validity of the SPAI-C comparing the sensitivity and specificity of the SPAI-C and the SAS-A. *J Anxiety Disord* 18:547-560.

Inderbitzen-Nolan HM, Wolters KS (2000) Social Anxiety Scale for Adolescents: Normative data and further evidence of construct validity. *J Clin Child Psychol* 29:360-371.

Johnson HS, Inderbitzen-Nolan HM, Anderson ER (2006) The Social Phobia Inventory: Validity and reliability in an adolescent community sample. *Psych Asses* 18:269-277.

La Greca AM (1999) The Social Anxiety Scales for Children and Adolescents. *Behav Ther* 22:133-136.

La Greca AM, Dandes SK, Wick P ve ark. (1988) Development of the Social Anxiety Scale for Children: Reliability and concurrent validity. *J Clin Child Psychol* 17:84-91.

La Greca AM, Stone W (1993) Social Anxiety Scale for Children-Revised: Factor structure and concurrent validity. *J Clin Child Psychol* 22:17-27.

La Greca LJ, Lopez N (1998) Social anxiety among adolescents: Linkages with peer relations and friendships. *J Abnorm Child Psychol* 26:83-94.

Myers MG, Stein MD, Aarons GA (2002) Cross validation of The Social Anxiety Scale for Adolescents in a high school sample. *J Anxiety Disord* 16:221-232.

Özusta ŞH (1995) Çocuklar için durumluk-süreklilik kaygı envanteri uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi* 10:32-44.

Stein MB, Walker JR (2001) *Triumph over shyness: Overcoming shyness and social anxiety*. New York; McGraw Hill.

Storch EA, Masia-Warner C, Dent HC ve ark. (2004) Psychometric evaluation of The Social Anxiety Scale for Adolescents and The Social Phobia and Anxiety Inventory for Children: Construct validity and normative data. *J Anxiety Disord* 18:665-679.

Schneier FR, Johnson J, Hornig CD ve ark. (1992) Social phobia. Comorbidity and morbidity in an epidemiologic sample. *Arch Gen Psychiatry* 49:282-288.

Spielberger CD, Gorsuch LE, Lushene RE (1970) *Manual for the State-Trait Anxiety Inventory*. Palo Alto Consulting Psychologist Press.

Verhulst FC, Van der Ende J, Ferdinand RF ve ark. (1997) The prevalence of DSM-III-R diagnoses in a national sample of Dutch adolescents. *Arch Gen Psychiatry* 54:329-336.

Vernberg EM, Abwender DA, Ewell KK ve ark. (1992) Social anxiety and peer relationships in early adolescents: A prospective analysis. *J Clin Child Psychol* 21:189-196.

Ek – 1

ERGENLER İÇİN SOSYAL KAYGI ÖLÇEĞİ

Bu bir test değildir. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Bütün maddeleri olabildiğince içtenlikle cevaplamaya çalışınız. Her bir maddenin yanında yer alan rakamlardan size uygun olanı işaretleyin.

- 1= Hiçbir zaman
2= Nadiren
3= Bazen
4= Genellikle
5=Her zaman

Örnek:

- a- Yaz tatilinde seyahat etmeyi severim. 1 2 3 4 5
b- İspanağı severim. 1 2 3 4 5

1- Başkalarının önünde yeni bir şeyler yapmaya çekinirim.	1	2	3	4	5
2- Arkadaşlarımla bir şeyler yapmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
3- Bana sataşılmasından tedirgin olurum.	1	2	3	4	5
4- Tanımadığım insanların yanında utanırım.	1	2	3	4	5
5- Sadece çok iyi tanıdığım insanlarla konuşurum.	1	2	3	4	5
6- Yaşıtlarımın arkamdan benim hakkımda konuştuklarını düşünürüm.	1	2	3	4	5
7- Kitap okumayı severim.	1	2	3	4	5
8- Başkalarının benim için ne düşündüğünden endişelenirim.	1	2	3	4	5
9- Başkalarının benden hoşlanmayacağından korkarım.	1	2	3	4	5
10- Çok iyi tanımadığım yaşıtlarımla konuşurken heyecanlanırım.	1	2	3	4	5
11- Spor yapmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
12- Başkalarının benim hakkımda ne söyleyeceğinden endişelenirim.	1	2	3	4	5
13- Yeni insanlarla tanışırken tedirgin olurum.	1	2	3	4	5
14- Başkalarının benden hoşlanmayacağından endişelenirim.	1	2	3	4	5
15- Bir grup insanla beraberken durgunumdur.	1	2	3	4	5
16- Kendi başıma bir şeyler yapmak hoşuma gider.	1	2	3	4	5
17- Başkalarının benimle dalga geçtiğini düşünürüm.	1	2	3	4	5
18- Birisiyle tartışmaya girersem onun benden hoşlanmayacağından endişe ederim	1	2	3	4	5
19- Hayır derler diye başkalarına benimle bir şeyler yapmayı teklif etmeye çekinirim.	1	2	3	4	5
20- Bazı insanların yanıdayken tedirgin olurum.	1	2	3	4	5
21- İyi tanıdığım yaşıtlarımın yanıdayken bile utanırım.	1	2	3	4	5
22- Başkalarından benimle bir şeyler yapmalarını istemek bana çok zor gelir.	1	2	3	4	5